

HÍREK, ESEMÉNYEK

Két konferencia

I. Magyar–zsidó együttélés és ennek közép-európai háttere 1848–1991. Budapest, 1991. október 21–25.

II. Egy előítélet anatómiája. Antiszemitizmusok Közép-Európában a Holocaust után. Dunaszerdahely, 1991. október 24.

A Holocaust és a zsidó szerepe a kommunista rendszerekben és a XIX. századi kapitalista modernizációban – ez a három nagy témakör mind a budapesti, mind a dunaszerdahelyi konferencia szinte minden egyes előadásában fölmerült. A cionista álláspontot képviselő előadók a XIX. századi magyarországi asszimilációt mint hibás, téves, káros, sőt öngyilkos folyamatot ábrázolták. Szerintük a magyar zsidók 1944-ben éppen a túlzásba vitt asszimiláció miatt voltak képtelenek fölismerni a rájuk leselkedő veszélyt. Ugyanígy 1945 után sok zsidó nem az egyetlen lehetséges és értelmes utat, vagyis a kivándorlást választotta – állították többen is a budapesti konferencián –, hanem Magyarországon maradtak. Hinni akartak egyfajta torz, nemzetekfölötti, internacionalistának nevezett ideológiában, és a szovjet imperializmus kiszolgálóivá váltak, ezzel pedig tovább erősítették, új tartalmat adtak az antiszemitizmusnak.

A budapesti konferencia előadóinak névsorát *Stephen Roth* londoni professzor (természetesen magyar–zsidó származású) állította össze. Az előzetesen kiadott programban meghirdetett előadók közül sajnos *Jakov Katz* professzor (Jeruzsálem) és *Fejtő Ferenc* (Párizs) nem tudott eljönni. De az előadók névsora így is, nélkülük is rendkívül magas színvonalú konferenciát ígért.

Valamennyi előadó nevét nem említhetjük meg e rövid beszámoló keretében, csak a legfontosabb és legérdekesebb előadások néhány gondolatára utalhatunk. *Robert Wistrich* professzor (Jeruzsálem) az 1918 előtti osztrák és magyar antiszemitizmust hasonlította össze. Nagy hangsúllyal szólt arról az alapvető különbségről, amely a két ország vezető politikusainak az antiszemitizmussal kapcsolatos álláspontját jellemezte. Míg a magyar uralkodó körök – a soknemzetiségű történeti Magyarország területi integritásának megőrzésére törekedtek – a zsidók asszimilációját örömmel fogadták, támogatták, az antiszemitékat pedig kemény kézzel, nagyon határozottan háttérbe szorították (lásd *Tiszesszár példáját* és a *Tisza-kormány politikáját!*), addig Ausztriában a politikai elit konkurensének tekintette a zsidókat és sokan nyíltan szimpatizáltak az antiszemitékkel.

Litván György a zsidóság és a modernizáció problé-

máit taglalta, külön kitérve a gazdasági életben a félfüerdális viszonyok között a zsidó fináncstőke szerepére. Nagy hangsúllyal szólt a forradalmi és polgári radikális mozgalmakban szerepet vállalt zsidó származású értelmiségiekről is. *Gerő András* szerint az asszimilációra vágyó zsidóság a homogén politikai nemzetben gondolkodó magyarokban szövetségesre talált. Egyik táborban sem merült föl a gettó-elkülönülés és a totális asszimiláció közötti – talán nem is létező? – „harmadik út”, az integráció lehetősége. Vagyis az az eset, amikor vallási, kulturális stb. sajátosságait megőrző közösség tagjaiként nem felolvadnak, asszimilálódnak a zsidók, hanem integrálódnak a magyar nemzetbe.

A magyar történettudományban az ortodoxok és neológok befolyásáról elterjedt nézetet (amely a neológok döntő fölényét és gyors térnyerését állította). *N. Katzburg* (Bar-Ilan Egyetem, Tel-Aviv) és *Zeke Gyula* szociológus (Budapest) igen sok új adatot közlő előadása módosította és vitatta.

Szabolcsi Miklós lendületes előadásában villantotta föl azt a hallatlanul gazdag és érdekes problémakört, amelyet a zsidó származású magyar nyelvészek, orvosok, kémikusok, biológusok, matematikusok és írók munkásságának megítélése és értékelése jelenthet. Csak remélhetjük, hogy az előadó kijelentése, mely szerint egy soha meg nem írandó monográfia vázlatát adta elő, nem igaz, vagyis lesz ereje, ideje és türelme a monográfiát megírni.

Vezér Erzsébet elsősorban Ady Endre politikai publicisztikájára támaszkodva vázolta a költő és a zsidó kérdés kapcsolatát. Gazdagon dokumentált előadásából csak egyetlen gondolatot emelünk ki: 1903-ban Goga Bukarestből figyelmeztette a magyarokat: Budapest sajtója, kulturális élete a zsidók befolyása alá került, a liberális-szabadságkőműves, nemzetidegen zsidók asszimilálják a magyarokat. Ady vitriolos gúnnyal utasította vissza a későbbi román fasiszta miniszterelnök állítását: a zsidó Jónás nem nyelte el a magyar cethalat, sem akkor, sem manapság. . . – tehetjük hozzá.

Lackó Miklós újabb kutatásaira is támaszkodva az urbánus-népies vitát szélesebb nemzetközi történeti összefüggésekbe ágyazva mutatta be, finom elemzéssel körvonalazva a populista eszmerendszer és világvégképzését.

Michael Silber „A magyar zsidóság integrációja a XIX. században” című előadása olyan, még feltáratlan eseményekre irányította a figyelmet, mint a zsidók névmagyarosítása vagy felvételük a kaszinóba.

Karády Viktor a Holocaust utáni zsidó öntudat problematikáját elemezte. *Erős Ferenc* és *Kovács András* egy-

aránt támaszkodott az 1980-as évek elején a zsidó fiatalok körében végzett szociológiai felmérésük eredményeire.

A zsidó öntudat és etnikai újjászületés esélyeit a háromnapos konferencia zárónapján megrendezett kerekasztal-beszélgetés résztvevői is latolgatták. *Szabó Miklós* rövid hozzászólásában utalt arra a tényre, hogy a mai magyar antiszemitaoknak nem a kaftános, pajeszos, vallásos zsidóval van bajuk, őket a sajtóban, a politikai életben szerepet vállaló zsidók zavarják. Azok, akiknek zöme magát nem is tartja zsidónak és nagyon nehezen eldönthető kritériumok alapján, elsősorban politikai ellenfeleik „zsidózzák le” őket.

Sajnos a Béla király úton, a kormány vendégházában luxus körülmények között megrendezett konferenciának nagyon kevés nem „hivataltól” részt vevő hallgatója volt. A kormányország természetesen csak a meghívóval rendelkezőket engedte be a rezidenciára. A meghívók számának pedig a KGST-csúcstalálkozóknak plenáris üléseiről is jól ismert terem befogadóképessége szabott igen szűk határokat. De a Batthyány-társaság munkatársai – legfrissebb információink szerint – már gőzerővel dolgoznak a konferencia anyagának publikálásán.

A dunaszerdahelyi konferencia szervezői, a *Szlovákiai Független Magyar Kezdeményezések Hálózata* vezetői egy karcos kötetet, a tavaly szeptemberben a dunaszerdahelyi zsidóság történetére is emlékező konferencia válogatott anyagát már meg is jelentették. Az idei konferencia vendége *Konrád György* volt, aki zárszavában igen elismerő szavakkal méltatta az elhangzott előadásokat. A valóban rendkívül magas színvonalú előadások közül is kiemelkedett *Karády Viktoré*, aki „Zsidótudat, nemzeti identitás, kommunista hatalom” címmel vázolta föl azt a hallatlanul bonyolult problémakört, amelyet a politikai határok között megszervezett, szovjet befolyás alatt internacionalista ideológiára épített hatalmi struktúrában a zsidók és nem zsidók együttélése jelentett 1945 után.

Schmidt Mária „A sárga csillagtól a vörös csillagig” című előadásában saját legfrissebb levéltári kutatásainak eredményeire is építve az 1945–1956 közötti korszak anticionista/antiszemita eseményeit elemezte.

Majsai Tamás a református egyházak igehirdetésében és napi életében megnyilvánuló antiszemita okairól, történetéről tartott előadást. *Kovács Petra* szociológus a budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem hall-

gatói körében végzett fölmérésének adatait ismertette. Ezekből az adatokból világosan kiderült, hogy a megkérdezett egyetemi hallgatók többségét az egész zsidó kérdés-antiszemita problémakör nem érdekli. Nem antiszemiták és nem is filozemita az egyetemi hallgatók – normális emberek.

Kőbányai János „Hágim bö Erec Kados” (A Szentföld ünnepei) című fotókiállítását *Teddy Kollek*, Jeruzsálem polgármestere és *Görög János*, Magyarország izraeli nagykövete december 5-én nyitotta meg a Jeruzsálemi Színház halljában. A kiállítás február közepéig tekinthető meg.

A PÁRBESZÉD folytatódik

Előző számunkban megkezdett, akkor még hiányos *Párbeszéd*ünket olvasóink válaszaik teszik majd teljessé. Már eddig is számos kitöltött kérdőív érkezett vissza szerkesztőségünkbe, de az Önök véleményének, igényeinek, javaslatainak feldolgozásához arra volna szükség, hogy még többen bekapcsolódjanak a párbeszédbe. Egy fiatal nyírbélteki tanítónő például a következőket írta nekünk:

„Nagyon szeretem a folyóiratot, mivel nem vagyok zsidó, ez a fülem és szemem a zsidó kultúra világában! Pontosan ezért nagyon szeretem a Figyelő című rovatot! Önök, akik származásuknál fogva e csodálatos világ részesei, biztosan megértik, hogy mit jelent egy vidéki nem zsidónak a folyóirat; »Éltető víz, cseppenként.« Falom a sorokat, így elfogulatlanul nem tudok nyilatkozni a magyar szellemi életben elfoglalt helyéről, szerepéről. Erre a kérdésre sajnos nincs rálátásom! Egyszerű ember vagyok, aki szívja magába az ismeretlen, »távol kultúra« minden elérhető cseppjét. Segít ismerkedni megmagyarázhatatlan vonzalmam tárgyával a Múlt és Jövő!

Köszönöm maguknak! Kívánom, hogy továbbra is ennyi örömmel ajándékozzák meg az olvasóikat! Örülök, hogy olvasójuk lehetek!”

Mi is köszönjük! Örülnénk, ha még sokan hozzájárulnának a *Párbeszéd* folytatásához.

A Múlt és Jövő 1990/2. számában jelent meg Dénes Gábor „Az Ember más” című írása. Ebben a szerző felhasználta Gervai Andrásnak Soros Györggyel a Fészek-klubban készült interjújának jelentős részét, anélkül, hogy ehhez Gervai Andrásról engedélyt kért volna. Ezzel megsértette Gervai András szerzői jogait, amelyért ezúton elnézést kér.